

Robotok az oktatásban

Beszámoló a II. Jávácska konferenciáról

Nemes Erzsébet, a KSH Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat főigazgatója *A KSH Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat a statisztika szolgálatában* című előadásában bemutatta a könyvtárat 1867-es alapításától napjainkig. Kiemelte azokat az eseményeket, amelyek meghatározóak voltak a könyvtár eddigi életében. Elsőként a könyvtár megalapításáról szólt, ami a magyar hivatalos statisztika megszervezésével egy időre esik, és *Keleti Károly* nevéhez fűződik. Az első könyvtárnoka *Findura Imre* volt.

1897-ben a könyvtár kötelesepéldány gyűjtési jogot kapott. Az 1997. évi CXL. törvény értelmében a könyvtár országos szakkönyvtár lett. 2000-ben minőségi változás történt a könyvtár életében, az informatikai fejlesztésben. 2001-ben döntés született az OLIB integrált könyvtári rendszer bevezetéséről, ami a hivatal anyagi támogatásával megvalósult. 2003-tól valamennyi könyvtári munkafolyamat ebben a rendszerben zajlik. 2003 decemberében elkészült a könyvtár önálló honlapja, ezzel kilépett a világhálóra. Ez tette lehetővé a könyvtár szolgáltatásainak bővítését, a könyvtári állományok elérésének biztosítását a hivatal dolgozói, a régióigazgatóságok, a külső felhasználók részére, és a szolgáltatások bővítését az Országos Dokumentumellátási Rendszerben.

Bátonyi E. Violának, a könyvtár főigazgató-helyettesének *Fejlesztések és pályázatok a KSH Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat tevékenységében* című beszámolója zárta a konferenciát. Az előadó a könyvtár stratégiai tervéről, ezen belül a szervezeti változások okairól szólt először. Beszélt a könyvtárban folyó fejlesztésekről, kiemelve a MOKKA-hoz (Magyar Országos Közös Katalógus) való csatlakozást, a KSH régióigazgatóságok könyvtárainak OLIB-kliensek kiépítésével a központi könyvtárhoz történő kapcsolását. Megismerhette a hallgatóság azokat a jelentős fejlesztéseket, amelyeket a könyvtár pályázati támogatásokkal végez, kiemelten szólt a könyvtári minőségfejlesztésről, a *Több, mint statisztika* című promóciós kiadványokról.

Az előadásokat követően az érdeklődők könyvtárlátogatásával zárult a konferencia, amely a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatásával valósulhatott meg.

Nemes Erzsébet

Belépés az informatika mesés birodalmába – ezzel a szlogennel hirdette meg a II. Jávácska konferenciát az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) BTK Könyvtártudományi Tanszék a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárral közös szervezésben 2005. január 24-én. Az előadások az egész ifjúságot érintő problémákról szóltak: keresték a választ arra a kérdésre, hogy miként lesznek a gyermekek az Informatációs Társadalom (IT) képzett tagjai.

„A médiát gyakran jogtalan vádák érik, mert a kultúra mindenkor állandó marad, csak a megfelelő médiumot kell megtalálnunk” — mondta bevezetőjében *dr. Sebestyén György*, az ELTE tanszékvezetője. Bármely médium alkalmas a kulturális értékek közvetítésére, az internet éppúgy, mint a könyv. Nem a közvetítő eszközökkel van a gond, hanem az eszközök által elérhető tartalmakkal.

A káros és illegális tartalmak kiszűrése céljából jött létre a Barátságos Internet Fórum. Változniuk kell az internettel kapcsolatos negatív attitűdöknek, de ezzel együtt a megfelelő tartalmak hiányát is kompenzálni szükséges — foglalta össze a Barátságos Internet program lényegét *Nagy Bea* és *Szigeti Péter*. Ezért hozták létre a kiskorúak védelmére FürkÉSZ figuráját, aki a biztonságos internethasználatot segíti elő. FürkÉSZ játékos formában hívja fel a gyermekek figyelmét az óvatos szörfözésre. A FürkÉSZ perspektívában kirajzolódik egy működtetési alapelv és rendszer, mely egy korosztályok szerinti, értékközpontú honlapválogatást jelent. Ha ennek megnőne a presztízse a jövőben, akkor ez példaértékű lehetne más szolgáltatók számára is.

A másik probléma a szerzői jogok kérdése lehet. *Dr. Takács Barnabás Virtuális emberek: múlt, jelen, jövő* című, kissé futurisztikus előadásában egy új kor hajnalát érzékeltette rendkívül szuggesztíven. *Mona Lisa* profilból, *Marlene Dietrich* digitális klónja: a virtuális világ hihetetlen lehetőségeket tartogat. Viszont mindez nagyon veszélyes, ugyanis ha a (csúcs)technika itt tart, akkor gyakorlatilag bárkinek elkészíthető a digitális klónja – azaz hamarosan bárki reprodukál-

ható lesz a médiában, ha akarja, ha nem. Vajon hogyan lehet személyi jogokra hivatkozni akkor, ha valakiről digitális klónt készítenek? Hiszen az mindössze egy program, amelynek annyi köze sincs a „tulajdonosához”, mint egy fényképnek a modellhez! (Nyilván majd mindenkinek le kell védetnie a szerzői jogvédő hivatalban a portréját, a sziluettjét, a profilját, et cetera, et cetera...)

A jövő útja azonban nem feltétlenül egyenlő az értékvesztéssel, mint ahogyan a csúcstechnológiák sem jelentik a tradicionális tudás halálát. A korszerű technika megfelelő használata a cél, nem pedig a visszatérés az abakuszhoz. A gyermekek számára viszont az oktatás eredménytelen, ha csupán az ismeretek átadására szorítkozunk.

Az ismereteket össze kell kötni a szórakozással. *Bátfai Norbert Fantasztikus programozás* című előadásban utalt rá, hogy *J. K. Rowling* Harry Pottere a bizonyosság arra, hogy a gyerekek még mindig szeretnek olvasni. Ha valamit nem olvasnak, akkor ott nyilván az ismerettartalmak formai kivitelezésével is gondok lehetnek. Ennek felismerése adta a projekthez az ötletet: az informatikai oktatási anyagot át kell ültetni egy sci-fi történetbe mint hordozóba. Ezzel létrejött a szórakoztató természettudományos ismeretterjesztés műfaja. Egy ilyen sci-fi történetben az olyan alapfogalmakat, mint „osztály-objektum-öröklődés”, „program-programozás-hálózat”, „protokoll” vagy „kliens-szerver modell” gyakorlatilag játékos módon, szinte észrevétlenül sajátítják el a gyermekek.

Bátfai Norbert a koncepciót két gyakorlati példával is illusztrálta. Egy hangya-szimulációs játékprogram használata közben a tanulók észrevették, hogy a hangyák nagyon szögletesen mozognak. Amikor ezt jelezték a programozónak, a tanácsok megfogalmazása közben nem is tudták, hogy valójában a vörös hangyák vezérlőprogramján gondolkodtak. Egy másik esetben nyolcadikosok úgy nyilatkoztak: tetszett nekik a sci-fi történet, de „ebből még nem lehet megtanulni programozni”. A nyolcadikosokban tehát a történetek olvasása közben kialakult a programozás iránti ösztönös érdeklődés – ez sokkal erősebb kötődést alakít ki, mint a kötelező, erőltetett tanmenet.

Érdekes kérdésfelvetése volt még a konferenciának *Pálnagy László Mit tehet egy virtuális robot a jövő generációjáért?* című előadása. A modern mesehősök közül Digitellőről beszélt, akinek mesebeli szerepeltetése több mint szórakoztatás. Tudjuk, hogy a mesének mindig is kiemelkedő

szerepe volt abban, hogy a gyerekeket felkészítse a társadalmi életre és a túlélésre. A „modern ember” előtti korokban a tanmesék egy mezőgazdaság-alapú világ törvényeit tükrözték. Az új kor meséi már Digitellőről, a robotról szólnak, aki egy informatikai szemlélet filozófiáját képviseli.

A Digitellő-figura egyfajta gyakorlati alkalmazása a pedagógiai célú robotika. Ha az oktatástechnikában kizárólag számítógépeket alkalmazunk, akkor annak megvan az a veszélye, hogy csak ügyes felhasználókat képzünk. *Giliczéné László Kókai Mária és Gilicze Tamás* bemutatta azt a robotot, amelynek összeállítása az általános iskola ötödik osztályában kezdődik. Nyolcadik osztályra érik el azt a szintet, hogy már Javanyelvben és komplett tervezésben is tudnak gondolkodni. Az informatikai órák fúziója ez a technika órákkal, s így a gyerekek játszva tanulnak.

Maguk a játékprogramok is szóba kerültek – melyekkel szemben talán még több az előítélet, mint az internettel kapcsolatban. *Bátfai Erika* a múlt és a legújabb kor játékeit hasonlította össze. A játékok változtak — lényegük nem. A játék ma is spontán, önkéntes, komoly és öncélú. A játékoknak öncélúságuk ellenére azonban hasonló a funkciójuk, mint a tanmeséknek: társadalmi cselekvésre, eszközhasználatra, szerepek és szabályok elsajátítására nevelnek.

Bátfai Erika – többek között – a sakkot hozta fel példának, amely a szórakoztatáson kívül harci stratégiák gyakorlására is alkalmas. És viszont: a felfedezések, gyakorlati tapasztalatok is visszaköszönnek a játékban éppúgy, mint a divatban. A játékok terén tehát legalább akkora szemléletváltásra van szükség, mint a mesékben.

A Magyarországon mindezedidáig erőltetett porosz típusú oktatás passzivitásra kárhóztatta a diákokat. A jövő az interaktív oktatásé. Ma még sokan jobb esetben hasztalan, rosszabb esetben egyenesen káros foglalatosságnak tartják a számítógépes játékokat. Pedig ahogyan régen a harchoz a sakk, ma egy komputeres festőprogram például az RGB (piros-zöld-kék egyensúly) megismeréséhez kiválóan használható.

Persze, adódhat a kérdés: mitől olyan biztos, hogy a gyermekből programozó lesz? Az új oktatási koncepció szemére hányják sokan, hogy megfosztja a fiatalokat a választás szabadságától, hiszen a nagyarányú számítógép-használat már egyfajta „ideológiai nevelés” (míg az „informatikus tanmesék” egyenesen „filozófiai manipuláci-

ók”). Az ellentábor szerint a gyakorlat azt bizonyítja, hogy a számítógép jól bevált mint oktatástechnikai eszköz, közutálatnak örvendő tantárgyakat (például fizika, matematika) is megkedveltet, a „többi” pedig már csak a pedagóguson – és a szülőn – múlik.

Az előadások utáni vitában elhangzott egy hasonlat is: a számítógép túlzott használata olyan, mintha „felülről” ránk erőltetnék, hogy utazzunk repülővel, miközben sokan inkább autóval (számítógép nélkül) szeretnének. Szerintem a hasonlat inkább úgy igaz, hogy a számítógép az autó, aki pedig anélkül indul, gyalog jár. Persze el lehet indulni külföldre gyalog is. De a határnál lehet, hogy stoppolunk majd...

*Andriska János
Kölcsey Ferenc*

Református Tanítóképző Főiskola, Debrecen

Halász Béla (1939–2005)

Az 1950-es, '60-as évek fordulóján számos tehetséges fiatalember (nő és férfi) került Veszprém megye nem sokkal korábban alapított könyvtáraiba, akik megismerkedvén ezeknek az új intézményeknek a tevékenységével és megtanulván a könyvtárosi szakmát, hosszú évtizedekig meghatározó személyiségei voltak e táj művelődési életének, egyben a magyar könyvtár- és olvasáskultúra kiemelkedően eredményes évtizedeinek. Ezeknek a fiatalembereknek egyike volt Halász Béla, akitől most fájdalmas végső búcsút veszünk.

1939. október 10-én született a Veszprém megyei Kapolcson, édesapja evangélikus lelkész, édesanyja tanítónő volt. 1961-ben került a zirci Járási Könyvtárhoz, ahol a művelt és rendkívüli érdeklődésű fiatalembert a falusi könyvtárak ügyének gondozásával bízta meg dr. Kőszegi Miklósné, a Veszprém megyei könyvtárosok népszerű, korán elhunyt Klári nénije.

Másfél év múltán a veszprémi megyei könyvtár lett a következő és attól kezdve egyetlen munkahelye, ahol először olvasószolgálati veze-

tő, 1971-től igazgatóhelyettes és a megye könyvtárügyének szakmai irányítója, 1991 közepétől nyugállományba vonulásáig igazgató volt.

Mindnyájan fiatalok voltunk, amikor Halász Béla közénk került. Iskolai oktatás keretei között, tanfolyamokon, de főként egymástól tanultuk a szakmát: a könyvtári gyűjtemények gyarapítását és gondozását, az állandóan növekvő és változó olvasói igényeknek megfelelő szolgáltatások megteremtését. Gyakran találkoztunk, gyarapítottuk irodalmi és szakmai ismereteinket, igazi baráti közösséget alkottunk, bátorítottuk és segítettük egymást.

Halász Béla az egyik legtehetségesebb, de mindenképpen a legsokoldalúbb és legszínesebb egyéniség volt közöttünk, aki emberségével, segítőkészségével, gyakran bámulatot keltő munkabíráásával hosszú évtizedek során a munkatársak, az olvasók és a kívülállók között is csak barátokat és megbecsülést szerzett intézményének és saját magának.

Számunkra, Veszprém megye könyvtárosai számára most már örökre megmarad az évtizedek során már legendává minősült becenév: a Peca.

Az a Halász Béla marad meg emlékeinkben, aki tudományos kutatásainak és szakmai publikációinak középpontjába mindenkor az olvasó ember igényeit és az azokkal foglalkozó könyvtáros feladatait állította. Aki mindenfajta feladatban és munkában kezdeményező és igazi előljáró volt: lett-légyen az a megyében számtalan könyvtárköltöztetés, könyv- és bútorcipekedés, mindennapi rendteremtés, túlóra vagy helyettesítés. Aki több mint négy évtizedig szakmai összefogója volt a megye könyvtárügyének.

Nyugdíjasként, élete utolsó időszakában is vezető szakfelügyelőként vigyázta és gazdálkodta Veszprém megye könyvtárainak életét.

Szakszervezeti bizalmiként húsz évig a kollégák érdekeinek bátor, harcos és következetes képviselője volt. Két-három évtizede biztosan más gondokkal küszködtek a könyvtárak, mint napjainkban, a könyvtárakban dolgozóknak is más problémáik lehettek. Ő, választott bizalmiként és a dolgozók bizalmasaként, igazi empátiával, de határozott fellépéssel igyekezett segíteni az intézmények bajainak és a dolgozók gondjainak megoldásában.

A megyei könyvtár igazgatójaként a kilencvenes évek második felében megépítette hazánk egyik legszebb és legkorszerűbb könyvtárát, a